

Postojali su misni legati, kapelanije, kaptolski prihodi, prihodi za svećeničku djelatnost, desetina i slično.

Naizlazio na popis mnogih nepoznatih svećenika glagoljaša, koji su zaslužni što je Krk bio i ostao bogata baština glagoljizma. Postoje, uz kamene spomenike, rukopisni spomenici: misali, brevijari, obrednici, tiskarske knjige, javne isprave, statuti, priručnici, rukopisi za propovjedništvo i katehezu, katekizmi, zbornici, matične knjige, kaptolske knjige, pače i pokušaji pjesništva.

Razumljivo je stoga što je u posljednjem poglavlju ove knjige posebno obrađen hrvatskoglagoljski notarijat na Krku, „koji je odigrao vrlo važnu ulogu u kulturnom i javnom životu otoka Krka i u održavanju hrvatskog glagoljizma uopće. Krčkim glagoljskim notarima imamo zahvaliti što se sačuvalo mnoštvo dragocjenih isprava, važnih za naš jezik, povijest i pravo...“ Zato se u zaključnom poglavlju opširno govori općenito o notarskoj službi, notarijatu, posebno o hrvatskoglagoljskom, a onda o hrvatskoglagoljskom notarijatu na Krku i o njegovu značenju.

Općenito se za ovu knjigu može reći da je pisana jasno i zanimljivo. Povezana je sadržajnim bogatstvom i ljubavlju prema rodnoj baštini našeg tla. Pisana je stručno, s preglednim sadržajem i dobrim znanstvenim aparatom. Uz sadržaj knjiga ima opširan sadržajni zaključak na njemačkom jeziku, kako bi dostignuća ovog znanstvenog istraživanja bila dostupna široj znanstvenoj javnosti. Tu je i Kazalo mjesta i osoba, kao i nekoliko fotografija koje ilustriraju bogatu glagoljsku baštinu o kojoj je ovdje riječ.

Isplati se to uzeti i čitati. Dobit ćemo nova saznanja, otkrit ćemo nove horizonte, jer „sve su to sveti ostaci — reliquiae reliquiarum gloriosae antiquitatis gentis croaticae — zamjerne i pohvalne radinosti hrvatskih pčelica—popova glagoljaša.“

Dr Stjepan KOŽUL

CVEKAN, P., KOSTAJNICA I FRANJEVCI, Kostajnica 1982, str. 183

O. Paškal Cvekan, franjevac hrvatske franjevačke provincije sv. Ćirila i Metoda sa sjedištem u Zagrebu, poznat po petnaestak zapaženih monografija o raznim mjestima gdje je sačuvana i franjevačka baština, želi oteti zaboravu sve ono što je lijepo i vrijedno s našeg tla, a što obogaćuje duhovnu i kulturnu baštinu našeg naroda i naše Crkve.

Ovoga puta nam se predstavlja na 183 stranice s monografijom *Kostajnica i franjevci*. Riječ je o povijesno-kulturnom prikazu Kostajnice prigodom 740. obljetnice prvog pisanog spomena Kostajnice (1240) i 600. obljetnice pisanog spominjanja franjevačkog samostana u Kostajnici (1385), te 250. obljetnice izgradnje samostanske crkve sv. Antuna u Kostajnici (1731).

Ovo mjesto sa svojom okolicom ima zanimljivu povijesnu baštinu, bogatiju i veću nego bi površni prolaznik danas mogao zamijetiti. Zato i autor ističe da Kostajnica dođe „od svog postanka (kao obnovljeni samostan nakon Turaka 1690) do danas nikada nije proglašena formalnim samostanom (trajno je rezidencija), a još manje je bila kuća studija i novicijata. Smještena na rub provincije, na obali Une, što graniči s Bosnom, uvijek je bila i jest na rubu zanimanja u provinciji. A ona ipak ima i svoju prošlost i svoju vrijednu povijest. Nalazi se među šest najstarijih samostana iz trinaestog stoljeća u zagrebačkoj kustodiji ugarske provincije.

I ne samo franjevački samostan u Kostajnici nego i sama Kostajnica imaju i svoje značenje i svoju veliku prošlost.“

Monografija ima svoja dva velika dijela. Nakon *Predgovora* nalazi se prvi dio pod naslovom: *Kostajnica u prostoru i vremenu*, a drugi dio nosi naslov: *Franjevci u Kostajnici*. Očito, želi se pokazati značenje i velika prošlost i Kostajnice i tamošnjeg franjevačkog samostana, kao mjesta gdje su duhovno i kulturno kroz minula stoljeća djelovali naši franjevci.

Kostajnica u prostoru i vremenu, prvi dio ove značajne monografije, najprije govori općenito o položaju i imenu Kostajnice, zatim donosi povijesni presjek do najstarijeg pisanog spomena toga mjesta. Svi stariji i noviji zapisi i rasprave o Kostajnici bilježe da se ona spominje prvi put 1258. Tu go-

dinu, kao povijesni rođendan Kostajnice ističe i *Enciklopedija Hrvatske povijesti i kulture* (Školska knjiga, Zagreb 1980, str. 312). Autor ističe da je Kostajnica starija 18 godina, jer se prvi put spominje u izvornoj povelji iz 1240, koja je izdana u Dubici.

„U toj se povelji govori, kako meštar Templara u Ugarskoj i Hrvatskoj Jakob de Monte Regali svjedoči o prodaji zemlje kraj Dubice. Među međama što se spominju kod ograničavanja te zemlje, navodi se, kako ta granica po nekom malom potoku dolazi do puta, koji iz Kostajnice vodi u Dubic hu...“ (Cod. dipl. IV, 111, str. 121/2).

Ta povelja znači povijesni rođendan Kostajnice u pisanim izvorima kao i svjedočanstvo o prisutnosti viteškog reda templara u Dubici.

Dakako, tu je i povelja od 4. srpnja 1258. godine kojom kralj Bela IV. Arpadović rješava parnicu oko zemlje Kostajnice.

U svim daljnjim dokumentima, prije provale Turaka, spominje se Kostajnica i njezina okolica. U 13. i 14. stoljeću tu se spominju župe u Komagovini, Zrinu, Petrinji, Hrastovici, današnjoj Maji i Dubici, što znači da je ovo područje Banije bilo dobro naseljeno hrvatskim katoličkim življem. U Dubici su imali svoj samostan templari i pavlini, u Kostajnici franjevci, a u Topuskom cisterciti.

Tu je i prikaz Kaštela Kostajnice, njegov povijesni i stvarni opis, te prikaz raznih gospodara prije turske uprave, stanje pod turskom upravom, nakon oslobođenja 1688. i konačno pod francuskom upravom, kada je Kostajnica bila kroz 4 godine važna trgovačka veza Istoka s Napoleonovom Francuskom kao glavna carinarnica u pokrajini Iliriji. U tom je razdoblju prikazana i župa sv. Mihovila Arkandela u Kostajnici, kako se tada zvala (sada sv. Nikole), teritorij i stanovništvo, a iz okolice Kostajnice nalazimo kraće povijesne prikaze Dubice, Zrina, Divuše, Dobrljina i Gvozđanskog.

Drugi dio monografije pod naslovom *Franjevci u Kostajnici* najprije govori o poslanju franjevačkog reda od utemeljenja po sv. Franji na ovamo, zatim o dolasku franjevaca u Kostajnicu i o njihovu povratku nakon oslobođenja 1688. od mučne turske uprave.

U tom prvom razdoblju nakon Turaka, franjevci su vršili i župničku službu u Kostajnici, i to do 1706. kada je zagrebački biskup

Martin Brajković oduzeo župu u Kostajnici franjevcima i imenovao ondje za župnika svećenika Holjevca, koji nije imao ni župne crkve, ni župnog stana — što je izazvalo stanovite napetosti, jer je župnik Ivan Holjevac sve obavljao u franjevačkoj crkvi sv. Antuna. On je zahtijevao da mu franjevci predaju svoju drvenu crkvu sv. Antuna i „svoje drveno prebivalište kao župni stan, jer da su župljani u Kostajnici doprinosili za gradnju crkve a jednako i za gradnju rezidencije, budući da su franjevci upravljali župom. Franjevci su pak tvrdili da su i crkva svetoga Antuna i njihov stan podignuti njihovom brigom i zalaganjem.“

Spor je riješen tako što su franjevci ostali na svom prebivalištu uz drvenu crkvu sv. Antuna, a župnik Ivan Holjevac se smjestio u Novljanima, blizu današnje župne crkve, gdje se nalazila drvena kapela sv. Nikole. On je tu drvenu kapelu proširio i proglasio župnom crkvom, te župa od tada nosi naslov sv. Nikole, a ne sv. Mihovila Arkandela kao u razdoblju prije Turaka. Holjevčev nasljednik Matija Ivanković je 1727. iznova sazidao današnju župnu crkvu sv. Nikole.

Franjevci su kasnije podigli novi samostan. Tu je samostan i njegova izgradnja detaljno opisana. On je sačuvan do danas. Opisan je njegov izgled, zatim sredstva za održavanje, pokušaj dokuinuća dekretom cara Josipa II, koji nije izvršen i kasnija obnavljanja samostana. Tu nalazimo i popis predstojnika kostajničke franjevačke rezidencije od 1690. do danas.

Dakako, posebno je opisana crkva sv. Antuna Padovanskog, njezina izgradnja, izgled i unutrašnje uređenje. Povijesno i stvarno opisan je svaki detalj tog lokaliteta od oltara do lusteri i škropionice.

Sakristija, sa sakristijskim ormarima, svetim posuđem i misnim odijelima, detaljno je obrađena.

Tu je i prikaz kapele sv. Ane na groblju koja pripada franjevcima, a svjedok je da se tu prije Turaka nalazio samostan franjevaca.

Posebno poglavlje prikazuje djelovanje franjevaca u Kostajnici, od dušobrižništva i bratovština, do školstva, knjižnice i arhiva.

Autor donosi i opis kulturne stavnosti: raspela, kipova, slika i ostalih sačuvanih predmeta. Zatim opis i značenje kostajničke teki-je.

Knjiga je pisana pregledno. Tekst je popraćen obilnom fotodokumentacijom koja ilustrira ono o čemu se u tekstu govori. Naznačeni su izvori i literatura, te sadržaj monografije.

Kostajnica i franjevci, monografija koju najbolje preporučuje kostajnička tekija i onaj dirljivi natpis s uklesanim slovima: „Pij, brate, iz Božje milosti dat je napitak!“

I ova monografija svjedoči o spletu milosnog Božjeg i ljudskog na ovom tlu. Svjedok je značajne i bogate povijesti, o čemu nam govori i sačuvana kulturna i duhovna baština. Zato ju treba uzeti i „piti“ — da sačuvamo svoj ponos i svoju ljubav prema svemu iz čega rastemo!

Dr Stjepan KOŽUL

MARIN SRAKIĆ, BIBLIOGRAFIJA svećenika đakovačke i srijemske biskupije. Đakovo 1982, str. 179 (umnoženo ciklostilom).

U ovom kao rukopis izdanom djelu Srakić prikazuje doprinos đakovačkih svećenika na području književnosti, teologije, glazbe i znanstvenog rada općenito. To je (gotovo) cjeloviti bibliografski popis umnih djela što ih na papir staviše svećenici đakovačke biskupije. Gradivo u *Bibliografiji* raspoređeno je prema UDK sistemu, a bibliografski opis pojedinog djela dat je prema opće usvojenim pravilima. Podnaslov i drugi podaci koji su naznačeni u samom izdanju knjige stavljeni su odmah nakon naslova. Prema mogućnosti i potrebi donosi se i sadržaj i kratki opis djela. Ima doduše nekih djela za koja bibliografski elementi nisu uvedeni, ali to nije krivnja pripravljača *Bibliografije* nego je do toga došlo zato što se za neka djela zna da su izdana, a ne zna se ni pravi autor ni sadržaj djela. Pripravljač *Bibliografije* je želio i ta djela staviti u Bibliografiju kako ne bi pala u zaborav.

Omom *Bibliografijom* Srakić predstavlja javnosti značajan rad đakovačkih svećenika na području književnosti, teologije, glazbe i znanstvenog rada. To je možda malo kome poznato. Zato je ovakvo izdanje — pa makar u skromnim okvirima — izvanredan pothvat i doprinos našoj znanosti. Iz ove *Bibliografije*

saznajemo za vrlo bogat i plodonosan rad đakovačkih svećenika kroz više od 400 godina. O tom bogatom i plodonosnom radu svjedoči oko 1400 izdanja knjiga i brošura i preko 120 muzičkih komada kao i raznolikost područja kojima su se bavili. To pokazuje koliko su se svećenici u prošlosti bavili knjigom i koliko su upravo knjigom promicali radosnu vijest u našem narodu. Ozbiljna opomena našem suvremenom svećenstvu koje kao da u tome — ne želimo iznositi razloge — danas posustaje ili je već u pretežnom dijelu sasvim posustalo! Činjenica tako raznolikog i bogatog znanstvenog rada đakovačkih svećenika morala bi ozbiljno zamisliti one svećenike u našoj sredini koji *đanas* smatraju da je izdavačka djelatnost na crkvenom području ili nepotrebna ili čak štetna pa zagovaraju načelo da nam je „dosta jedan časopis (npr. Blagovest ili Glas Koncila!) i jedna knjiga (npr. katekizam!)“.

Srakić je ovu *Bibliografiju* objelodanio prigodom 175. obljetnice Bogoslovnog sjemeništa u Đakovu i 100. obljetnice Strossmayerove katedrale i posvetio uspomeni đakovačkih svećenika koji su u najtežim i najpogibelnijim časovima narodnog života stajali nesebično i požrtvovno uz svoj narod.

Adalbert REBIĆ

GRADA ZA HRVATSKU RETROSPEKTIVNU BIBLIOGRAFIJU KNJIGA: 1835–1940. Knjiga 1: A — Bel /Zagreb 1982, NSB/.

Pred nama je neobična knjiga, knjiga koja stoji uz bok nacionalnoj enciklopediji, ona, zapravo, i jest enciklopedija svoje vrste. Grada je nastajala dugo, punih četrdeset godina. Rađena je gotovo stalno pod vodstvom Matka Rojnica, dugogodišnjeg direktora Nacionalne i sveučilišne biblioteke u Zagrebu. Spomenuta su mnoga imena suradnika, još je više knjižnica u kojima su oni radili. Projekt bi imao obuhvatiti dvadesetak ovakvih knjiga. Predviđaju se različita upotpunjavanja, kumulativna kazala i slično. Sve bi to imalo biti gotovo „u roku od četiri do pet godina“ (str. VIII)!

Dva su pitanja što nam se nameću još prije nego otvorimo knjigu: zašto „grada“, i zašto